

FORUMUL NAȚIONAL

JUSTIȚIE PENTRU TOȚI

Agenda 2030

Opiniile exprimate în cadrul Forumului și Raportului aparțin participanților și nu reflectă în niciun fel poziția organizatorilor și partenerilor.

Foto: Kreyon Motion

CHIȘINĂU,
27 FEBRUARIE 2020

Cuprins

Acronime 4

Cuvânt înainte 5

Sesiunea I 12

Sesiunea II. Ateliere de lucru 19

Atelierul I: Creșterea accesului la justiție pentru toți 19

Atelierul II: Reducerea corupției 23

Atelierul III: Comunități sigure și securizate 29

Recomandări 33

Creșterea accesului la justiție pentru toți 34

Reducerea corupției 36

Comunități sigure și securizate 38

Evenimentul a fost organizat de INVENTO, cu efortul comun al poporului american, Departamentului de Stat al SUA, prin intermediul Freedom House și al Suediei, prin intermediul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) Moldova, în parteneriat cu Fundația Hanns Siedel Moldova

Acronime

CC – Curtea Constituțională
CSJ – Curtea Supremă de Justiție
CSM – Consiliul Superior al Magistraturii
INJ – Institutul Național al Justiției
MJ – Ministerul Justiției
ODD – Obiectiv de Dezvoltare Durabilă

Cuvânt înainte

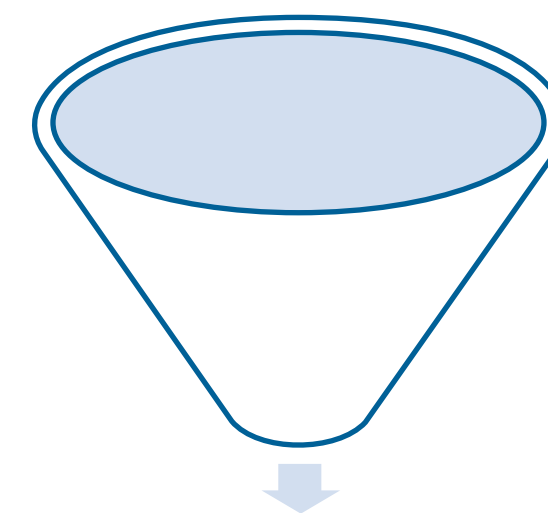
Forumul Național: Justiție pentru toți – Agenda 2030 este un eveniment dedicat sectorului justiției, inclusiv organizațiilor societății civile și mediului academic, organizat cu scopul de a valorifica mecanismele de responsabilizare socială și a realiza mai multe parteneriate, pentru a promova eficiența politicilor publice din sistemul justiției, transparența și statul de drept din țară, care susțin în final implementarea ODD-ului 16.

Forumul s-a concentrat pe țintele relevante sectorului de justiție (țintele 16.1, 16.3 și 16.5) din ODD-ul 16, a subliniat progresul implementării din ultimii 4 ani, prin setarea unor recomandări cu privire la acțiunile următoare.

La eveniment, reprezentanți ai Guvernului, sistemului judiciar și ai procuraturii, comunitatea academică și societatea civilă, au fost reuniți pentru dialog asupra angajamentelor reciproce stabilite pentru realizarea Agendei 2030 privind justiția (ODD 16).

Obiectivele forumului:

1. Stabilirea unui dialog privind nivelul de implementare a Obiectivului de Dezvoltare Durabilă 16 „Pace, Justiție și Instituții Puternice” între reprezentanții instituțiilor statului, societatea civilă, partenerii internaționali și mass-media.

ODD16

- **Ținta 16.1** – Reducerea semnificativă a tuturor formelor de violență și ratelor de deces conexe.
- **Ținta 16.3** – Promovarea statului de drept și asigurarea accesului egal la justiție pentru toți.
- **Ținta 16.5** – Reducerea semnificativă a corupției și dării de mită în toate formele sale.

2. Evaluarea participativă a gradului de realizare a indicatorilor de dezvoltare durabilă relevanți sectorului de justiție.
3. Elaborarea unei serii de recomandări pentru avansarea Agendei Naționale de Dezvoltare Durabilă în sectorul justiției.

Rezultatele așteptate:

- I. Dezvoltarea unui set de recomandări în privința implementării Obiectivului de Dezvoltare Durabilă 16 „Pace, Justiție și Instituții Puternice”;
- II. Creșterea gradului de conștientizare și înțelegere a structurilor guvernamentale și de autoadministrare a sistemului procuraturii și a instanțelor judecătorești cu privire la barierele existente în sistemul justiției pentru atingerea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă;
- III. Eficientizarea comunicării și cooperării dintre actorii din sectorul de justiție;

La Forumul Național „Justiție pentru toți – Agenda 2030” au participat 122 de profesioniști din sistemul justiției, inclusiv judecători din instanțe de fond, Apel, Curtea Supremă de Justiție, Curtea Constituțională, procurori, avocați, reprezentanți ai Guvernului, societății civile și mediului academic.

Martin MCDOWELL,
Șef Adjunct al Misiunii
SUA la Chișinău

„O problemă despre care nu se vorbește, dar care se manifestă astăzi în Republica Moldova, este „lipsa de speranță”, întrucât o bună parte din tinerii cetățeni ai Republicii Moldova au emigrat anume din acest motiv. Astfel, în anul 2020, este necesar de reconstruit un viitor pentru această generație de tineri, în privința căreia se va acționa, prin urmare dăruind speranța cetățenilor Republicii Moldova. Cu

siguranță, majoritatea deja cunosc că eficiența sectorului justiției este un obiectiv important al ambasadei SUA la Chișinău. Chiar dacă se atestă un progres al acestui sector în comparație cu iunie anul 2019, totuși, există încă foarte multe lucruri ce necesită îmbunătățire.

Iată de ce, Forumul este o oportunitate unică, dar și o responsabilitate de a face un pas spre dezvoltarea sectorului justiției”.

Nicolae EȘANU,

Consilier, Oficiul Prim-ministrului,
Guvernul Republicii Moldova

„Justiția reprezintă o prioritate pe agenda Guvernului, reformele din acest domeniu urmând să devină vizibile și simțite de cetățeni. Însă, pentru a fi realizate schimbări în sectorul justiției, acestea trebuie să fie atât dorite, cât și efectuate, în principal, de către cei din interiorul acestui sector. La rândul său, Guvernul trebuie să asigure independența justiției, dar acest lucru este posibil doar atunci când există o conlucrare între Executiv și sistemul justiției. De reformele în justiție depinde în mod direct și creșterea economică a țării. Pentru a asigura un ritm de creștere continuu al economiei Republicii Moldova, sunt necesare măsuri ferme, iar calea către noii investitori va fi una prielnică doar când se va asigura o justiție

independentă. Guvernul va depune toate eforturile necesare pentru ca acest lucru să se întâmple.

Actualmente, în cadrul Ministerului Justiției se lucrează la o nouă strategie (Strategia pentru asigurarea independenței și integrității sectorului justiției 2020-2023) de reformă a justiției, la elaborarea acestui document fiind implicați nu doar angajații instituției, dar și partenerii, or nu se poate asigura identificarea celor mai bune soluții, dacă nu va exista o conlucrare foarte largă cu societatea civilă, actorii din sistemul justiției etc. Vreau să vă asigur că Guvernul este deschis pentru un dialog sincer, scopul nostru fiind constituirea unei justiții independente, eficiente și accesibile pentru toți”.

Daniela VIDAICU,

Coordonatoare
Programe, Ambasada
Suediei în Moldova

„Dacă observăm câți oameni sunt la Forum, câte idei și câte oportunități de discuție au fost propuse, realizăm că este un eveniment important pentru noi toți. Suedia susține promovarea Agendei 2030 în Republica Moldova și, totodată, este foarte activă și la nivel global în ceea ce privește promovarea Obiectivelor ONU de dezvoltare durabilă (ODD). Pentru dezvoltarea sustenabilă a Republicii Moldova

și, în particular, a sectorului justiției (păcii și instituțiilor publice), așa cum prevede ODD nr. 16, este necesar un parteneriat și un dialog foarte puternic, deoarece doar în cadrul unui dialog cu implicarea tuturor grupurilor-țintă se pot găsi soluții sustenabile și se pot îndeplini obiectivele care au fost setate”.

Alla SKVORŢOVA,
specialistă programe,
Guvernare efectivă,
PNUD Moldova

„Injustiția dintr-o parte a lumii este o amenințare la justiția din toate părțile lumii – afirma Martin Luther King, această idee fiind pusă la baza întregii Agende de Dezvoltare Durabilă 2030, care promovează o lume tolerantă, justă, deschisă și incluzivă.

Fără justiție, nu poate fi eliminată sărăcia, nu poate fi atinsă creșterea economică durabilă, nu pot fi reduse inegalitățile și nu poate fi promovată incluziunea. În trecut,

erau promovate instituțiile care deseori erau distanțate de necesitățile femeilor și bărbaților. Prin obiectivul nr. 16 „Pace, Justiție și Instituții Puternice”, se deschide o nouă abordare, prin care se pune accent pe persoană și nu pe instituție, persoana fiind pusă în centrul sistemului de justiție, iar justiția – în centrul dezvoltării durabile”.

Tatiana PUIU,
Reprezentantă Freedom
House în Republica
Moldova

„Atât sectorul public, cât și reprezentanții societății civile trebuie să-și consolideze eforturile, deoarece doar printr-un dialog se va putea atinge Obiectivul nr. 16 „Pace, Justiție și Instituții Puternice”, care are drept scop dezvoltarea unor instituții responsabile, eficiente și transparente.

Accesul la informații în Republica Moldova rămâne a fi încălcat în continuare, ceea ce reprezintă o problemă actuală și constantă. Cadrul normativ învechit și practicile existente lasă loc de abuzuri din partea instituțiilor de stat, care

ignoră în mod constant accesul la informație, astfel limitându-se unul din drepturile fundamentale ale persoanei. Mai nou, adoptarea Codului Administrativ a generat un șir de neclarități în ceea ce privește incidența acestor prevederi asupra procedurilor de exercitare și revendicare a accesului la informație de interes public. În acest sens, sunt necesare acțiuni concrete pentru respectarea legislației privind accesul la informații de interes public în Republica Moldova, astfel încât să fie atins obiectivul nr. 16”.

Sesiunea I

Panel de discuții:

Agenda Moldova 2030

în domeniul justiției:

ce a funcționat, ce a lipsit,
ce ar trebui să realizăm în
următorii 10 ani?

Aliona Ursoi,
consultantă principală,
Cancelaria de Stat

„În iulie 2020, 51 de state urmează să prezinte Rapoartele Voluntare Naționale (VNR) de implementare a Agendei 2030 la ele acasă. Aceste rapoarte se prezintă în cadrul Forumului politic de nivel înalt pentru Dezvoltare Durabilă a Organizației Națiunilor Unite. În anul curent, și Republica Moldova va prezenta pentru prima dată un raport de acest fel.

Ca urmare a angajamentului asumat în anul 2015, nivelul de implementare a celor 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă, care integrează 169 de ținte, poate fi evaluat prin intermediul celor peste 340 de indicatori globali.

Raportarea Voluntară Națională facilitează schimbul de experiență, subliniind nu doar succesele, dar și barierele și nevoile de sprijin în implementarea obiectivelor globale.

Astfel, suntem interesați, să colectăm informații relevante pentru a pregăti VNR-ul spre prezentare la nivel internațional. Vă asigur că recomandările și concluziile acestui eveniment vor fi integrate în raportul pe care îl pregătim, ca în final să avem un document complex, care va ilustra progresul Republicii Moldova în implementarea obiectivelor de dezvoltare durabilă”.

Nadejda Cojocari,

Consultantă, Direcția generală statistică socială și demografie, Biroul Național de Statistică

„Datele disponibile pentru monitorizarea progresului de implementare a Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă sunt agregate de către instituția noastră. Majoritatea indicatorilor pentru cele 17 obiective de dezvoltare durabilă sunt globale, în timp ce alții au fost adaptați la contextul național, inclusiv în cadrul obiectivului de dezvoltare nr. 16. Toate aceste date cu privire la Agenda de Dezvoltare Durabilă vor fi disponibile pe o platformă creată de către BNS și urmează ca până în 2030, să contribuim cu toții la

colectarea datelor care încă nu sunt disponibile. Aceste date vor fi incluse și în Raportul Voluntar Național, urmând să devină date de referință”.

Lilia Rusu,

Șefă, Direcția Analiză, Monitorizare și Evaluare, Ministerul Justiției

Deși în prezent am ajuns la o etapă avansată de dezvoltare a societății, în care drepturile și libertățile fundamentale constituie valori și se află în epicentrul tuturor discuțiilor și acțiunilor care sunt întreprinse, totuși anumite fenomene negative prejudiciază grav aceste valori. Sporirea accesului la justiție pentru toate persoanele este un element cheie, deoarece acesta reprezintă nu doar un drept în sine, ci constituie și un instrument de protecție efectivă a tuturor celorlalte drepturi.

Progresele înregistrate până acum sunt semnificative în domeniul combaterii violenței în familie. În 2017, Moldova a semnat Convenția de la Istanbul și ne dorim ca Parlamentul

să ratifice în scurt timp acest act. Legislația curentă a fost modificată în corelare cu Convenția, dar încă nu a fost efectuată analiza corespunderii cadrului normativ cu acest document internațional.”

Gheorghe Bălan,
Secretar de Stat,
Ministerul Afacerilor Interne

„Ministerul Afacerilor Interne depune eforturi considerabile pentru prevenirea și diminuarea tuturor formelor de violență și a ratelor de deces conexe, această activitate fiind una din țintele Obiectivului de Dezvoltare nr. 16. Dinamica infracțiunilor de violență în familie din perioada 2010–2019 înregistrează o continuă descreștere, de la 4000 de cazuri în 2012, la 2500 – în 2019.

Un rol important în eforturile de diminuare a acestui fenomen este cooperarea cu organizațiile non-guvernamentale și internaționale, care ne oferă sprijin pe această dimensiune.

În viitor, Ministerul își propune să modifice Ghidul practic privind intervenția poliției în prevenirea și combaterea violenței în familie, precum și să unifice procedurile de intervenție și referire a cazurilor de violență în familie prin elaborarea unor mecanisme intersectoriale eficiente, care ne vor permite, pe termen lung, evaluarea eficientă a riscurilor, planificarea coordonată a acțiunilor de prevenire, asigurarea evidenței nominale a agresorilor și supravegherea modului de executare a măsurilor de protecție”.

Lidia Chireoglo,
Ex-director-adjunct,
Centrul Național Anticorupție

„Unul din dezideratele obiectivului nr. 16 este instituțiile puternice. Reieșind din acesta, unul din obiectivele Centrului Național Anticorupție este fortificarea și consolidarea capacităților de prevenire și combatere a corupției atât a Centrului, cât și a altor autorități cu care CNA cooperează în acest sens.

Principalul document de politici în domeniul prevenirii corupției este Strategia națională de integritate și anticorupție pentru anii 2017–2020. Din experiența anterioară în calitate de ofițer de urmărire penală, până acum consideram că cea mai bună metodă de luptă cu corupția este combaterea, acum cred ferm că cea mai potrivită metodă este prevenirea. Astfel, împreună cu partenerii de dezvoltare, am

intensificat prezența publică prin instruire, care au scopul de a sensibiliza nu doar societatea civilă, dar și funcționarii publici.

Țin să menționez că rolul societății civile este unul esențial și proactiv în implementarea planurilor sectoriale anticorupție și a Strategiei de integritate și anticorupție.

La întrebarea când va dispărea corupția, răspund că va fi atunci când vom avea un cetățean educat și autorități anticorupție consolidate, care vor putea interveni prompt, va fi atunci când ambele părți vor fi educate: cel ce dă și cel ce ia mită, pentru că actul de corupție implică doi actori. Dacă unul dintre ei va avea lipsă de integritate, atunci în societate va exista corupție”.

Jan Schuermann,
Expert internațional în
reforma justiției, Germania

„Ceea ce țin să menționez este că subiectul Forumului de astăzi nu este o problemă specifică Moldovei. Puteți să identificați aceste dificultăți și în Germania, Suedia, Spania, iar acest fapt ar trebui să vă încurajeze să dezvoltați soluții fezabile țării Dvs.

Tot ce se referă la indicatori, obiective de dezvoltare și procesul de monitorizare este îndreptat către beneficiul publicului, în ultimă instanță.

Să aduc un exemplu în acest sens, atunci când ne referim la infracțiunile de violență în familie, după arestul efectuat de poliție, ce se

întâmplă mai departe? Întrebarea se referă la rețeaua care are nevoie să funcționeze între poliție, administrația publică locală, procuratură, instanța de judecată și eventual – ofițerul de probațiune”.

Sesiunea II. Ateliere de lucru

Atelierul I:
Creșterea accesului la
justiție pentru toți

Participanții la atelier au discutat probleme și bariere care împiedică asigurarea accesului egal la justiție pentru toate femeile, toți bărbații și copiii.

Facilitator:

Mihaela Vidaicu,
Directoare, ABA ROLI Moldova

Context general și date de referință:

Sistemul de justiție din Republica Moldova se confruntă cu mai multe probleme care țin de funcționarea statului de drept și accesul cetățenilor la justiție. Mai mult, percepția cu privire la funcționarea justiției se creează în funcție de interacțiunea pe care au avut-o sau nu cetățenii cu sistemul de justiție. Banca Mondială menționa în 2018 că 76% din publicul general și 76% din comunitatea de afaceri au exprimat opinii negative cu privire la funcționarea instanțelor judecătorești¹. Mai mult, Comisia Internațională a Juriștilor a menționat că în pofida implementării Strategiei de Reformare a Sectorului Justiției din 2011 până în 2017, încrederea publicului în sistemul judecătoresc a scăzut în ultimii ani și continuă să se mențină la un nivel redus. Conform unui sondaj național desfășurat în decembrie 2017, pentru Consiliul Superior al Magistraturii, 81% din populația generală și 81% din respondenții care au interacționat cu instanțele judecătorești nu au încredere în sistemul judecătoresc.²

Totodată, volumul asistenței juridice garantate de stat este în creștere. Conform raportului anual al Consiliului pentru Asistența Juridică Garantată de Stat (2019), pe parcursul anului 2019, au fost înregistrate în total 60 327 de cazuri de acordare a asistenței juridice garantate de stat, ceea ce constituie cu 97 cazuri mai mult decât în anul 2018. Analizând evoluția numărului de beneficiari ai asistenței juridice garantate de stat din ultimii 5 ani, se constată că în perioada 2015–2017 a avut loc o creștere constantă a acestui indicator. Apogeu, cu cel mai mare număr de cazuri de acordare a asistenței juridice garantate de stat a fost înregistrat în anul 2017 cu 65 322 cazuri. După care, în perioada 2018–2019, numărul de cazuri a fost în descreștere, astfel încât în anul 2019, au fost înregistrate cu 4 995 cazuri mai puține decât în 2017, dar cu 40 231 cazuri mai mult decât în 2009. Pentru acordarea asistenței juridice garantate de stat au fost implicați 472 avocați, dintre care 11 avocați publici; 34 avocați specializați în cauzele cu implicarea copiilor; 13 avocați specializați în acordarea asistenței juridice calificate pe cauze de azil; 9 avocați specializați în acordarea asistenței juridice calificate persoanelor cu dizabilități intelectuale și psiho-sociale și 8 avocați specializați în acordarea asistenței juridice calificate victimelor infracțiunilor.³

Participanții la atelier au discutat mai multe probleme și bariere structurale care împiedică atingerea țintei **16.3. Promovarea supremației legii și asigurarea accesului egal la justiție pentru toate femeile, toți bărbații și copiii.**

1 <http://documents.worldbank.org/curated/pt/295451537501885223/pdf/UPDATED-Moldova-JSPEIR-Final-Romanian.pdf>

2 https://crjm.org/wp-content/uploads/2019/03/2019-ICJ-Raport-Independenta-Justitiei-RM_RO.pdf

3 https://cnaigs.md/uploads/asset/file/ro/1466/Raport_de_activitate_al_CNAIGS_2019__2_.pdf

La nivel de *bariere sistemice, divizate pe domeniu*, au fost identificate următoarele:

Asistența juridică garantată de stat:

- Calitatea acestui serviciu este una dintre problemele de bază ale sistemului de asistență juridică garantată de stat;
- Accesul cetățenilor la servicii juridice este, deseori, îngreunat de procedura prea complexă de colectare a documentelor pentru a beneficia de asistență juridică gratuită;
- Numărul insuficient de avocați care prestează asistență juridică garantată de stat în unele regiuni ale țării este resimțit atât de judecători, cât și de beneficiari;
- Mecanismul complex și ineficient de compensare a cheltuielilor de transport a avocaților invitați din alte localități, pentru prestarea serviciilor de asistență juridică garantată de stat;
- Lipsa condițiilor corespunzătoare pentru asigurarea întâlnirilor dintre avocat și client în mai multe penitenciare din Republica Moldova și apărarea ineficientă a persoanelor care nu sunt prezente la proces.

Eficiența justiției:

- Imaginea justiției a avut de suferit în ultima perioadă. Percepția cetățenilor despre felul cum funcționează justiția și problemele cu care se confruntă acest sector se formează, inclusiv, în baza reflectării segmentare de către unele instituții mass-media;
- Funcționarea deficientă a unor instanțe de judecată⁴, inclusiv lipsa condițiilor adecvate de muncă pentru judecători și personalul instanțelor de judecată din mai multe regiuni ale țării influențează negativ calitatea actului de justiție;
- Deficit de personal, atât în instanțele de judecată, cât și în procuraturi;
- Stres profesional cu care se confruntă procurorii și judecătorii;
- Calitatea actelor judecătorești este una dintre problemele cu care sistemul judecătoresc se confruntă de mai mult timp. Motivarea insuficientă a hotărârilor judecătorești, precum și lipsa unei practici judiciare uniforme au un impact direct asupra calității actelor judecătorești. Totodată, participanții la atelier au apreciat mecanismul de unificare a practicii judiciare aplicat de Curtea Supremă de Justiție drept unul ineficient;
- Mecanismul de răspundere disciplinară a judecătorilor nu corespunde provocărilor actuale, iar activitatea Inspecției Judiciare este percepută ca ineficientă;
- Etica profesională este neglijată de majoritatea judecătorilor și procurorilor;
- Judecătorii, procurorii și avocații nu au suficiente platforme de dialog profesional;

4 De ex-plu: La Curtea de Apel Chișinău, profesioniștii raportează o activitate ineficientă, din perspectiva organizatorică. În același context, participanții au indicat și condiții fizice deplorabile, indicând judecătorii cu infrastructură învechită.

- Medierea judiciară, o instituție recent introdusă în legislația Republicii Moldova, nu este valorificată pe deplin. Astfel, unii judecători nu posedă cunoștințe și abilități de mediator. Totodată, există cazuri când instituția medierii este abuziv folosită de părți și îngreunează activitatea judecătorilor.

Educația juridică:

- Sistemul educațional universitar cu profil juridic din Republica Moldova pune accent pe memorare, în timp ce cursurile care ar dezvolta gândirea critică și capacitățile de analiză a studenților practic lipsesc din curriculumul universitar.
- Lipsa unei discipline dedicate studiului tehnicii scrierii și exprimării juridice la Facultățile de Drept;
- Procesul de admitere în profesiile juridice nu este suficient de obiectiv, competitiv și transparent;
- Nivel scăzut de cunoștințe juridice ale oamenilor, fapt care influențează capacitatea acestora de a-și valorifica drepturile fundamentale.

Respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități:

Accesul persoanelor cu dizabilități în instanțele de judecată/procuraturi este limitat întrucât clădirile nu sunt adaptate în acest sens. Mai mult, nu există avocați specializați să acorde asistență juridică garantată de stat persoanelor cu diferite tipuri de dizabilități, iar atitudinea profesioniștilor din domeniul dreptului față de acest grup de persoane nu este una centrată pe beneficiar.

Participanții la atelier au analizat probleme și bariere structurale care împiedică reducerea corupției.

Atelierul II: Reducerea corupției

Facilitator:

Lilia Ionița,
Coordonatoare de proiect, Centrul de Analiză
și Prevenire a Corupției

Context general și date de referință:

Sectorul public este măcinat de corupție sistemică. **În opinia populației⁵, lupta cu corupția în Moldova este inefficientă.** Astfel, 82% din populație și peste 3/4 din sfera de business (79% în 2019) au menționat că în prezent lupta cu fenomenul corupției **nu este deloc/nu prea este efectivă.**

Studiile⁶ indică că Președinția, Parlamentul și Guvernul nu sunt transparente în activitatea lor. Sondajul opiniei publice indică faptul că doar 27% din populație are o părere favorabilă despre Guvernul Republicii Moldova⁷.

⁵ Studiu de evaluare a impactului Strategiei Naționale de Integritate și Anticorupție – Moldova 2019, PNUD (https://www.undp.org/content/dam/moldova/docs/Studiu_CBS_CNA_final%20clean_ROM.pdf)

⁶ Ibidem, 5

⁷ http://www.iri.org/sites/default/files/iri_moldova_poll_march_2017.pdf

În același timp, raportarea actelor de corupție cu care se confruntă în interacțiunea cu agenții publici nu este o practică nici în cazul populației, nici a agenților economici.

Motivele principale pentru care atât populația, cât și agenții economici nu raportează actele de corupție cu care s-au confruntat în interacțiunea cu agenții publici sunt convingerea că acest lucru este inutil (24% populație și 39% agenții economici), faptul că nu a avut dovezile necesare (23% populație și 15% agenții economici), convingerea că nu există mecanisme de protecție pentru cei care sesizează actele de corupție (22% populație și 15% agenții economici).

Reforma ambițioasă a justiției, începută la finele anului 2011, urma să asigure consolidarea pe termen lung a independenței, responsabilității, eficienței, imparțialității și transparenței sistemului judecătoresc, precum și profesionalismul și independența procuraturii⁸. Au fost operate schimbări legislative și instituționale. Anterior imuni, un număr de judecători și procurori au fost condamnați pentru infracțiuni de corupție, cu aplicarea unor pedepse privative de libertate cu executare reală. În pofida acestor realizări, sondajele la nivel național și internațional atestă o scădere a încrederii în justiție, aceasta fiind percepută ca fiind printre cele mai corupte din sectorul public. Respectiv, circa 75% populație și 83% business au declarat că justiția este influențată de interese politice, 66% populație și 73% business consideră justiția influențată de Guvern, iar 69% populație și 73% business – de interesul de îmbogățire a judecătorilor⁹.

Organele de autoadministrare din sectorul justiției sunt deseori criticate pentru felul în care gestionează problemele de integritate din sistem. Aceste deficiențe agravează percepția de lipsă de profesionalism și de impunitate a magistraților, de asemenea trezesc suspiciuni cu privire la înțelegeri corporatiste.

Dacă acum 5–10 ani, în societate se discuta preponderent despre fenomenul justiției la telefon, astăzi se discută mai mult despre justiție selectivă. Acest fenomen a fost definit ca *justiție care alege și face distincție între justițiabili, deși ar trebui să fie echitabilă, adică să aplice legea egal pentru toți*¹⁰. O percepție general exprimată¹¹ este că legile în RM nu sunt aplicate în mod egal tuturor cetățenilor. De această părere sunt 84% din populație și 85% oameni de afaceri.

Principala cauză a fenomenului corupției, în opinia¹² agenților publici, rămâne a fi *salariile mici din sectorul public* (66%), precum și *mentalitatea de a cere și a da mită în bani și/sau bunuri* (45%). Circa 4 din 10 agenți publici consideră drept cauze ale corupției *lacunele în legislație care permit actele de corupție*, faptul că *persoanele corupte nu sunt sancționate/pedepsite*. În aceeași ordine de idei este menționată *lipsa eticii/valorilor morale* (30%), dar și faptul că *averea agonisită de funcționari prin intermediul actelor de corupție nu este confiscată* (30%), fiind sesizată *lipsa controlului în instituțiile statului* (30%).

⁸ Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016, aprobată prin Legea nr. 231/2011, și Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 6/2012.

⁹ Ibidem, 5

¹⁰ Raport de monitorizare a selectivității justiției penale, Freedom House, 2019 (https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/Judicial_Integrity_Selective-Criminal_Justice_ROMANIAN_FINAL.pdf)

¹¹ Ibidem, 5

¹² Ibidem, 5

Participanții la atelier au invocat mai multe probleme și bariere structurale care împiedică atingerea țintei **16.5. Reducerea corupției**.

La nivel de *bariere sistemice*, au fost identificate următoarele:

Lipsa transparenței în finanțarea partidelor politice și clientelismul politic

Printre problemele identificate se numără: finanțarea partidelor prin intermediul „para-disurilor fiscale”, finanțarea campaniilor electorale și controlul quasi-inexistent al acestor procese, disparitățile la nivel legislativ și instituțional în ceea ce ține de autoritatea responsabilă de exercitarea controalelor cu privire la finanțare și lipsa de reacție la investigațiile jurnalistice privind finanțarea partidelor, campaniilor electorale și cazurilor de corupere a alegătorilor.

Incompetența managerială în sectorul public

Deși legislația conține reguli stricte de meritocrație, profesionalism și integritate în procesul de selecție și numire a managerilor în sectorul public, analiza profilului managerilor acestor instituții, inclusiv în baza investigațiilor jurnalistice, arată că în poziții de conducere ajung persoane incompetente, cu reputație dubioasă și reprobabilă.

Abuz în realizarea atribuțiilor manageriale în sectorul justiției

Potrivit Legii privind organizarea judecătorească, președinții de instanță ar trebui să îndeplinească doar anumite atribuții administrative, care nu permit ingerința în activitatea judecătorilor. În realitate, unii dintre aceștia depășesc limitele legale, intervenind cu indicații pe dosare concrete, aplicând practici de subminare a independenței judecătorilor, acțiuni de răzbunare etc.

Prezumția legalității proprietății

Prevederile constituționale în Republica Moldova consacră prezumția caracterului licit al dobândirii averii, ceea ce face, practic, imposibilă aplicarea prevederilor legislației ce țin de confiscarea extinsă, confiscarea civilă, îmbogățirea ilicită etc. Acest fapt generează sentimentul de impunitate pentru cei care dobândesc averi ilegale, în timp ce în societate se înrădăcinează tot mai persistent sentimentul de injustiție. Chiar dacă au existat tentative de a revizui prevederile constituționale, acestea nu s-au soldat cu succes. Interpretarea oferită de Curtea Constituțională, de asemenea, nu este în măsură să încurajeze aplicarea mai frecventă și eficientă a confiscării averii ilicite.

Influența asupra sistemului justiției

Sistemul justiției rămâne încă a fi vulnerabil față de influențele din interior și din exterior. Actorii din sector încă nu au deplinit sentimentul de independență, organele de

autoadministrare (CSM, CSP etc.) nu sunt suficient de puternice pentru a riposta și păstra independența atât pe interiorul sistemului, cât și în afara acestuia.

Lipsa voinței politice pentru dezvoltarea unui cadru normativ efectiv

Deși majoritatea platformelor politice/programelor de guvernare ale partidelor și documentele de politici prevăd necesitatea prevenirii și combaterii corupției, sunt adoptate legi și create instituții specializate, practica demonstrează că acestea au un caracter mai mult declarativ. O bună parte din legile adoptate nu au un mecanism clar de aplicare, fie sunt „viciate” de legiuitori la etapa examinării acestora în comisiile parlamentare și plenul Parlamentului. Voința politică este doar declarată, nu este efectiv aplicată și nu demonstrează determinarea și implacabilitatea politicienilor de a diminua corupția.

Mecanismul nefuncțional al avertizorilor de integritate

Deși mecanismul este legiferat din 2018, autoritățile publice încă nu au reușit să creeze un spațiu securizat și stimulat pentru denunțarea practicilor ilegale. La circa doi ani de la adoptare, încă nu se atestă cazuri de avertizări de integritate înregistrate și efectiv examinate de către autoritățile abilitate. Garanțiile de protecție oferite de legislație nu oferă suficientă încredere potențialilor avertizori de integritate.

Disfuncționalitățile sistemului de achiziții publice

Sistemul electronic de achiziții publice nu este pe deplin funcțional. În același timp, există o multitudine de aspecte dubioase în privința valorificării fondurilor publice, a programelor precum „Drumuri bune pentru Moldova” etc. Alocarea fondurilor publice nu este monitorizată, în special, lipsește monitorizarea pe teren. Or, administrarea deficientă și netransparentă a acestor fonduri și programe, de fapt, contribuie la deturnarea de fonduri, spălarea de bani, mijloacele provenite din aceste acțiuni ilegale fiind ulterior utilizate pentru finanțarea campaniilor electorale.

La nivelul *barierelor legate de atitudini*, au fost enunțate următoarele aspecte:

Formarea profesională continuă insuficientă în instituțiile publice

În cadrul instituțiilor publice nu este conștientizat pe deplin rolul serviciului public, care trebuie orientat să servească interesului public. Totodată, nu este cultivată de o manieră adecvată și suficientă cultura integrității, unii angajați ai sectorului public necunoscând toate mecanismele legale pentru asigurarea climatului de integritate în instituție.

Grad scăzut de conștientizare socială a fenomenului corupției

Campaniile de sensibilizare privind pericolul și consecințele pe termen lung ale corupției se desfășoară sporadic și acoperă, de regulă, fie doar un sector, fie au un caracter

generalist și nu sunt de natură să aducă schimbări de mentalitate/atitudini în mediul populației. Programele de studii (la orice etapă a învățământului) nu conțin module de instruire anticorupție. Dimpotrivă, practicile ilegale, cum ar fi plățile neformale în sistemul educațional, par să contribuie la amplificarea sentimentului de toleranță față de corupție.

Toleranța față de corupție

Potrivit participanților la panel, chiar dacă cetățenii se declară împotriva oricăror tranzacții ilegale, atunci când în joc sunt puse interesele personale, aceștia sunt mai predispuși să tolereze corupția.

Tendință de abuz

Unele persoane aflate în serviciul public percep funcția pe care o dețin ca o sursă de câștig, de promovare a intereselor și soluționare a problemelor personale și ale persoanelor apropiate. Abuzurile par a fi tolerate de către autorități, iar mesajele și abordările transmise de către decidenți contribuie la perpetuarea unui cerc vicios.

Neîncrederea publică în combaterea corupției

Chiar dacă problema combaterii corupției este invocată frecvent, nu tot timpul mesajele coincid și cu acțiunile. Nu există dosare de rezonanță de sancționare a persoanelor corupte, iar atunci când au existat asemenea dosare, modul de administrare a acestora a generat multiple suspiciuni, inclusiv din lipsa de transparență. Toate acestea cumulativ, contribuie la starea de apatie în societate față de problemele corupției, atât timp cât acestea nu-i afectează în mod direct.

Următoarele aspecte au fost enunțate drept *bariere financiare*:

Salariile mici în sectorul public

Problema subfinanțării sectorului public este una constantă. Chiar dacă în ultimii ani nivelul de salarizare în sectorul public a crescut, se pare că acesta nu este suficient, iar angajații din sector nu au posibilitatea să ducă un mod de viață decent.

Lipsa continuității finanțării politicilor publice

Deși se lansează un șir de programe și proiecte orientate spre transparentizarea și eficientizarea proceselor în cadrul sectorului public, inițiate de regulă cu suportul partenerilor de dezvoltare, totuși, aceste inițiative nu mai sunt continuate de autoritățile naționale după ce se încheie finanțarea externă.

Participanții la atelier au pus în discuție probleme și bariere structurale care împiedică reducerea tuturor formelor de violență.

Atelierul III: Comunități sigure și securizate

Facilitator:

Victor Munteanu,
Director, Departamentul Justiție și Drepturile
Omului Fundația Soros-Moldova

Contextul actual și date de referință:

Fenomenul violenței este prima sursă de pericol pentru comunitățile rurale și urbane. Acesta afectează în mod evident nivelul de siguranță și securitate, începând cu spațiul familiei, fiind susținut de cultura socială – care tolerează și susține, pe alocuri, astfel de manifestări.

Violența împotriva femeilor și violența în familie este un fenomen larg răspândit în Republica Moldova. Această categorie de violență este un fenomen complex, generat de probleme psihologice și amplificat de condiții educaționale, economice și sociale. De multe ori, violența în familie se asociază doar cu violența fizică, iar alte forme, ca violența psihologică, economică sau sexuală, sunt noțiuni mai puțin cunoscute.¹³ Estimările naționale

¹³ <http://lastrada.md/rom/violenta-in-familie-si-violenta-sexuala>

realizate prin Studiul *Violența față de femei în familie*, desfășurat de Biroul Național de Statistică în anul 2011, sugerează că mai mult de 63% dintre femei și fete cu vârsta de 15–65 ani au suferit de cel puțin o formă de violență pe parcursul vieții.¹⁴

Ca formă principală de manifestare a violenței bazate pe gen, violența în familie este în atenția poliției. Astfel, pe parcursul anului 2019¹⁵, în total 969 crime au fost referite la categoria celor ce atentează la valorile familiei, ce constituie 3,26% din numărul total de infracțiuni (29664).

La data de 6 februarie 2017 a fost semnată Convenția Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței în familie (Convenția de la Istanbul). Acest pas implică inițierea procesului de armonizare a legislației naționale la Tratat prin asigurarea respectării drepturilor omului. În acest sens, a fost elaborat primul document de politică – Strategia națională de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pe anii 2018–2023.

În pofida faptului că potrivit prevederilor actelor normative¹⁶ este necesară solicitarea judecării cauzei contravenționale în regim de urgență și cu precădere, inclusiv și aplicarea arestului contravențional, cu expedierea imediată a materialelor instanței pentru examinare, unele inspectorate ignoră norma vizată, iar agresorii nu sunt referiți justiției așa cum a fost stabilită reglementarea.

La acest compartiment se relevă o indiferență față de necesitatea examinării cazurilor în regim de urgență și față de soarta victimelor care în continuare rămân sub un acoperiș și în aceeași atmosferă violentă, față în față cu agresorul.

Un alt domeniu îngrijorător este cel referitor la copiii în justiție. Astfel, pe parcursul anului 2019, în 1239 de cauze penale – 1304 copii au fost stabiliți ca fiind victime ale infracțiunilor. În același context, de către minori și cu participarea acestora, în anul 2019 au fost săvârșite 664 infracțiuni, ceea ce constituie o descreștere cu – 3,49%, față de perioada analogică a anului precedent¹⁷. În scopul aplicării cadrului legal¹⁸, în anul 2019, echipele multidisciplinare au vizitat la domiciliu 3071 de copii.

Totuși, se atestă încă un nivel scăzut de pregătire profesională a angajaților poliției pe domeniul siguranței copiilor, date fiind abilitățile de lucru cu diferite categorii de copii și a capacităților de conlucrare eficientă cu toate autoritățile competente în domeniul protecției

¹⁴ Raportul pentru anul 2016 cu privire la violența în familie și față de femei, MMPSS (https://msmps.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raportul_pentru_perioada_anului_2016_cu_privire_la_violenta_in_familie_si_violenta_fata_de_femei.pdf)

¹⁵ Notă informativă cu privire la starea infracționalității (http://politia.md/sites/default/files/ni_violenta_in_familie_12_luni_2019_pagina_web_a_igp.pdf)

¹⁶ Pct. 155 al Instrucțiunii metodice privind intervenția poliției în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie, aprobate prin ordinul MAI nr. 360 din 08.08.2018, se statuează că, în cazurile descrise la pct. pct. 124, 125, 153 și 154 din prezenta Instrucțiune, în fișa de expediere/insoțire a materialelor contravenționale către instanța de judecată, obligatoriu se va face referire la prevederile alin. (3) art. 454 Cod contravențional

¹⁷ Notă informativă cu privire la starea delincvenței juvenile și activitatea pe domeniul siguranță copii pe parcursul a XII luni ale anului 2019 (http://politia.md/sites/default/files/ni_ssc_12_luni_anul_2019_finala.pdf)

¹⁸ Legea nr. 140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți și Hotărârea Guvernului nr. 270 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului

drepturilor copilului. În aceeași ordine de idei, coordonarea și cooperarea la nivel local este încă o provocare în gestionarea justiției juvenile.

Comparativ cu statele Uniunii Europene, prevenirea infracționalității în Republica Moldova este inefficientă și subdezvoltată. Motivul principal este lipsa de încredere în poliție și rezervele populației vizavi de impactul pe care-l poate avea interacțiunea cu polițistul. Nu există nici un fel de indicatori de performanță care să reflecte activitatea comunitară a polițiștilor. Indicatorii sunt, de obicei, doar cantitativi.

O problemă ignorată sau mai degrabă trecută sub tăcere este întreruperea unui act de violență prin intervenții în forță, poliția fiind foarte rezervată, pentru că riscă dosare de abuz și depășirea atribuțiilor de serviciu. Acest lucru se datorează lipsei unui mecanism național de decizii integrat și a unor proceduri standard de operare precise cu privire la limitele aplicării forței fizice. Actele normative cu caracter secundar în acest domeniu sunt deseori contradictorii, învechite și secretizate nejustificat.

Participanții la atelier au invocat mai multe probleme și bariere structurale care împiedică atingerea țintei **16.1. Reducerea continuă și dinamică a tuturor formelor de violență, în special a violenței în familie și a violenței sexuale.**

La nivel de **bariere sistemice** au fost identificate următoarele aspecte:

- Organele de drept nu dețin protocoale eficiente la reținerea minorilor, astfel încât să fie asigurată pe deplin respectarea drepturilor acestora și să nu fie admisă violența față de ei;
- Mijloace financiare insuficiente pentru asigurarea prezenței psihologului în procesul urmăririi penale. Același lucru poate fi afirmat și despre obligativitatea prezenței traducătorilor, realizarea unor expertize specifice, toate fiind făcute formal și în grabă;
- Disfuncționalitatea echipelor multidisciplinare, sesizarea lor fiind practic imposibilă. În același timp, cadrul normativ cu privire la prevenirea delincvenței juvenile nu prevede mecanisme funcționale de implementare a politicii de prevenție;
- Instrumentele aplicate pentru prevenirea și reducerea violenței, inclusiv a cazurilor în care sunt implicați copiii, nu sunt în nici un fel ajustate la provocările impuse de fenomenul migrației și cel al depopulării în mediul rural;
- Acțiunile organelor de forță pentru reducerea și stoparea violenței, în special a violenței în familie, presupun o activitate de prevenire și informare, care este realizată sporadic și doar cu suportul sectorului neguvernamental;
- Fluctuația cadrelor din poliție și pregătirea profesională insuficientă reprezintă o barieră, mai ales că numărul tinerilor care vor să devină polițiști este redus;
- Coordonare inefficientă dintre serviciile de sănătate publică și organele de drept, în mod special în cazul necesităților medicale ale victimelor și bănuților, survenite la reținerea acestora din urmă;
- Aplicarea inefficientă a mecanismelor de reintegrare socială a foștilor infractori, mai ales a copiilor în conflict cu legea;

- Lipsa protecției pentru victimele violenței, acestea fiind expuse la acțiuni infracționale directe sau indirecte repetate din partea agresorilor. Victimele sunt supuse presiunilor, inclusiv în momentul audierii și nu beneficiază de protecție în cadrul sistemului de justiție, devenind ținta unor acțiuni de intimidare;
- Întreaga etapă de urmărire penală este caracterizată de o birocratizare excesivă. Există percepția că ofițerii de urmărire penală, procurorii, apărătorii din sistemul de asistență juridică garantată de stat, judecătorii de investigație și alți judecătorii sunt interesați doar de executarea condițiilor birocratice, completarea formală a unor documente și mai puțin de aflarea adevărului sau protecția efectivă a victimelor.

La nivel de **bariere legate de atitudini**, au fost enunțate următoarele aspecte:

- Ignoranța violenței ca fenomen, la nivel de familie, sistem de învățământ sau sistem execuțional penal;
- Participanții au constatat o încurajare a violenței și o cultură a acesteia, mai ales în mediul penitenciar;
- O atenție specială a fost acordată violenței în rândul copiilor. Deși acest fenomen este pe larg cunoscut și răspândit, autoritățile sunt tolerante în privința copiilor care comit acte de violență sau instigă la astfel de acțiuni.

Recomandări

Participanții au înaintat o serie de recomandări pentru Guvern, sistemul judecătoresc/procuratură, societatea civilă și mediul academic.

Recomandările formulate în cadrul Forumului aparțin participanților și nu reflectă în niciun fel poziția organizatorilor și partenerilor.

Creșterea accesului la justiție pentru toți

Recomandări pentru Guvern:

Asistența juridică garantată de stat:

- Revizuirea și îmbunătățirea mecanismului de repartizare a dosarelor avocaților din sistemul de asistență juridică garantată de stat;
- Introducerea prestării serviciilor juridice pro bono, obligatorii pentru toți avocații;
- Creșterea alocațiilor financiare pentru avocații care prestează asistență juridică garantată de stat;
- Simplificarea mecanismului de rambursare a cheltuielilor de transport pentru avocații care prestează asistență juridică garantată de stat;
- Crearea condițiilor sigure pentru comunicare regulată dintre avocați și clienți în penitenciare, inclusiv online;

Eficiența justiției:

- Revizuirea hărții judiciare și ajustarea hărții procuraturilor;
- Crearea condițiilor adecvate de lucru în instanțele de judecată și procuraturi (construcția/renovarea sediilor);
- Asigurarea instanțelor de judecată și a procuraturilor cu personal suficient;
- Majorarea salariilor personalului din instanțele de judecată și procuraturi;
- Realizarea medierii obligatorii pe anumite categorii de cauze în afara instanțelor de judecată;
- Fortificarea capacităților Consiliului de Mediere și elaborarea unei metodologii de calcul a onorariului mediatorilor.

Educație juridică:

- Crearea condițiilor adecvate de studiu în cadrul universităților;
- Excluderea restricției cu privire la angajarea cadrelor didactice, exclusiv din rândul doctorilor în drept;
- Excluderea testelor grilă de la examenele de admitere în profesiile juridice.

Respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități:

- Adaptarea sediilor instanțelor de judecată și a procuraturilor la necesitățile persoanelor cu dizabilități.
- Asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la sistemele informaționale existente, adaptate la necesitățile acestora (de ex, web, e-dosar etc.);

- Crearea unui mecanism prin care persoanele cu dizabilități să beneficieze de asistență personală (de ex.: persoană responsabilă de orientarea și asistența persoanelor cu dizabilități) în sediile instanțelor de judecată și procuraturilor.

Recomandări pentru sistemul judecătoresc/procuratură:

Eficiența justiției:

- Revizuirea sarcinii de lucru a judecătorilor și procurorilor, în scopul echilibrării și reducerii eventuale a acesteia;
- Eficientizarea mecanismului de unificare a practicii judiciare aplicat de Curtea Supremă de Justiție;
- Excluderea membrilor de drept din CSM și CSP și îmbunătățirea activității Consiliului Superior al Magistraturii;
- Îmbunătățirea conlucrării CSM cu Ministerul Justiției, precum și cu alte autorități;
- Consolidarea dialogului inter-profesional continuu între toate profesiile juridice;
- Asigurarea unui dialog eficient cu mass-media.

Respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități:

- Adaptarea sediilor instanțelor de judecată și a procuraturilor la necesitățile persoanelor cu dizabilități.

Recomandări pentru societatea civilă:

- Instruirea jurnaliștilor în domeniul dreptului;
- Implementarea programelor de educație juridică pentru publicul larg.

Recomandări pentru mediul academic:

- Revizuirea curriculumului universitar a studiilor juridice, pentru a încuraja gândirea analitică;
- Introducerea în curriculumul universitar a disciplinei dedicate studiului Tehnicii scrierii și Exprimării juridice;
- Asigurarea condițiilor pentru mobilitate academică la Facultățile de Drept.

Reducerea corupției

Recomandări pentru Guvern:

- Crearea mecanismului eficient pentru **supravegherea și controlul activității partidelor politice**: finanțare, structura organelor de autoadministrare, finanțarea campaniilor electorale, stabilirea exactă a organelor de control și distribuirea clară a competențelor în verificarea activității partidelor, în mod special, în afara campaniilor electorale;
- Asigurarea unui **proces transparent și participativ de elaborare a actelor normative**, promovarea angajamentului normativ pentru decidenții politici;
- Elaborarea și **stabilirea unui mecanism eficient de atragere la răspundere pentru lipsa de transparență**: modificări la legislația contravențională și privind transparența decizională, stabilirea exactă a faptelor ce constituie încălcarea a transparenței decizionale și a organelor abilitate să constate încălcările etc.
- **Transparentizarea activității persoanelor cu funcții publice**, inclusiv prin digitalizare, interoperabilitatea bazelor de date, controlul civil instituționalizat al integrității și intereselor persoanelor cu funcții publice. Asigurarea transparenței în procesul decizional în sectorul public, inclusiv la etapa de selecție a funcționarilor, în special, a persoanelor cu funcție de conducere;
- **Consolidarea disciplinei fiscale**, inclusiv prin asigurarea digitalizării tranzacțiilor cu amănuntul, procedurilor de colectare a TVA etc., reieșind din experiența statelor care au avansat în acest domeniu;
- **Finanțarea prioritară, consecventă și durabilă a politicilor publice**. Politicile publice și instrumentele de integritate trebuie să fie sustenabile;
- Oferirea **Ombudsmanului a instrumentelor și pârgurilor pentru o protecție mai eficientă a avertizorilor de integritate**, inclusiv prin modificarea legislației privind modul de organizare și funcționare a Oficiului Avocatului Poporului;
- Includerea în **pachetul educațional, la toate treptele**, a modulelor de instruire în domeniul prevenirii corupției;
- **Dezvoltarea unor programe de prevenire a corupției** care să sporească nivelul de conștientizare socială față de actele de corupție;
- **Extinderea competențelor autorităților de a se autosesiza** în baza unor dezvăluiri publice a ilegalităților, a materialelor de investigații jurnalistice, inclusiv, examinarea opțiunii de stabilire a obligativității sesizării din oficiu;
- **Consolidarea independenței mass-media**, inclusiv prin stabilirea, respectarea și monitorizarea accesului la informație, a obligativității de a publica datele privind fondatorii instituțiilor media, sursele de finanțare etc. Examinarea opțiunii de a oferi suport financiar mass-mediei de investigații etc.;
- **Examinarea oportunității sesizării repetate a Curții Constituționale** în vederea revizuirii interpretării clauzei constituționale privind prezumția caracterului licit al dobândirii

averii (art. 46 alin. (3) din Constituție), pentru a asigura un proces mai eficient de dobândire a probelor și de aplicare a instituției confiscării (civile și extinse);

- **Promovarea modificărilor pentru consolidarea independenței și integrității sistemului judecătoresc**, inclusiv modificările constituționale referitoare la perioada de probă pentru numirea judecătorilor, componența și competențele CSM etc.

Recomandări pentru sistemul judecătoresc/procuratură:

- **Consolidarea auto-administrării sistemului judecătoresc.** Organizarea și desfășurarea unor alegeri obiective, transparente a membrilor organelor de autoadministrare, excluderea normelor art. 8² din Legea privind CSM;
- **Revizuirea prevederilor actelor normative ce reglementează competențele președinților de instanțe/șefilor de procuraturi** în scopul excluderii presiunii nejustificate și imixtiunii în activitatea judecătorilor/procurorilor;
- Dezvoltarea la nivelul sistemului judecătoresc/procuraturii a unor practici (de ex.: repere metodologice, comunicare instituțională) orientate spre **eliminarea cazurilor de justiție selectivă**, transparentizarea proceselor;
- **Evaluarea extraordinară a judecătorilor și procurorilor**, în scopul excluderii din sistem a persoanelor cu probleme de integritate și a celor neprofesioniste.

Recomandări pentru societatea civilă:

- **Monitorizarea** decidenților politici, în vederea responsabilizării acestora și asigurării transparenței în administrarea treburilor publice, excluderii elementelor de imixtiune și presiune a politicului asupra sistemului de justiție.

Comunități sigure și securizate

Recomandări pentru Guvern:

- Sporirea numărului de femei angajate în poliție și instruite în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie. Acest lucru este deosebit de important atunci când este vorba de asistența și audierea victimelor acțiunilor violente cu caracter sexual;
- Realizarea cercetărilor sistematice și a studiilor în domeniul victimizării, pentru a construi un răspuns adecvat la infracțiunile de violență atât în zona rurală, cât și urbană.
- Elaborarea și implementarea unor programe de educație formală a copiilor sub vârsta răspunderii penale despre consecințele comiterii infracțiunilor;
- Dezvoltarea programelor de educație formală pentru toleranță zero față de violența sexuală, violența împotriva fetelor/femeilor la nivel preșcolar și școlar;

Discuții în cadrul atelierului dedicat comunităților sigure și securizate.

- Elaborarea unor mecanisme de cooperare interinstituțională și interdepartamentală pentru a răspunde adecvat fenomenului infracțional soldat cu violență și victime. Dezvoltarea și implementarea procedurilor de interacțiune dintre organele de urmărire penală, sistemul de sănătate publică și sistemul de asistență socială;
- Instituirea unui mecanism de asigurare a sustenabilității financiare a instituției medierii și dezvoltarea programelor de capacitate continuă și evaluare a mediatorilor;
- Dezvoltarea oportunităților și a condițiilor pentru angajarea în câmpul muncii a deținuților care doresc să lucreze;
- Reevaluarea rolului și a mecanismului de intervenție a psihologului și a reprezentantului legal în procesul de realizare a justiției în cazul copiilor în conflict cu legea;
- Îmbunătățirea eficienței mecanismului de colectare a datelor statistice și a modului în care aceste date influențează politicile penale, în special răspunsul la necesitatea de prevenire și contracarare a acțiunilor violente;
- Debirocratizarea întregului sistem de urmărire penală și crearea unui echilibru dintre protecția efectivă a drepturilor persoanelor bănuite, învinuite și condamnate, pe de o parte și a victimelor infracțiunilor, pe de altă parte;
- Efectuarea unui studiu de evaluare a necesităților financiare pentru asigurarea garanțiilor procesuale și respectarea drepturilor tuturor participanților la procesul penal;
- Dezvoltarea mecanismelor comunitare de asigurare a securității și siguranței comunitare, cu implicarea administrației publice locale, a cultelor religioase, ONG-urilor locale și a populației;

- Instituționalizarea unui program de instruire a personalului didactic cu privire la depistarea timpurie și stoparea acțiunilor violente în rândul copiilor.

Recomandări pentru societatea civilă:

- Realizarea cercetărilor sistematice și a studiilor în domeniul victimizării pentru a construi un răspuns adecvat la problema violenței atât în zona rurală, cât și urbană.
- Elaborarea unor programe de instruire non-formală a copiilor sub vârsta răspunderii penale despre consecințele comiterii infracțiunilor;
- Desfășurarea campaniilor de informare despre drepturile și protecția victimelor infracțiunilor;
- Dezvoltarea mecanismelor comunitare de asigurare a securității și siguranței comunitare, cu implicarea administrației publice locale, a cultelor religioase, ONG-urilor locale și a populației;
- Derularea unor campanii de sensibilizare a comunității cu privire la necesitățile victimelor infracțiunilor sau, în general, a persoanelor din grupurile vulnerabile;
- Dezvoltarea programelor de educație non-formală pentru toleranță zero față de violența sexuală, violența împotriva fetelor/femeilor la nivel preșcolar și școlar.

Recomandări pentru mediul academic:

- Realizarea cercetărilor sistematice și a studiilor în domeniul victimizării pentru a construi un răspuns adecvat la problema violenței atât în zona rurală, cât și urbană;
- Elaborarea unor programe de educație formală a copiilor sub vârsta răspunderii penale despre consecințele comiterii infracțiunilor.